

Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок

УДК 336.1:351.72:004.94

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.14643146>

Забезпечення транспарентності публічних фінансів: досвід країн ЄС

Захаркін Олексій Олександрович

доктор економічних наук, професор, доцент кафедри фінансових технологій і підприємництва, Сумський державний університет, м. Суми, Україна,

<https://orcid.org/0000-0001-9317-252X>

Гриценко Лариса Леонідівна

доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри фінансових технологій і підприємництва, Сумський державний університет, м. Суми, Україна,

<https://orcid.org/0000-0003-3903-6716>

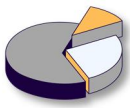
Захаркіна Людмила Сергіївна

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансових технологій і підприємництва, Сумський державний університет, м. Суми, Україна,

<https://orcid.org/0000-0003-1002-130X>

Прийнято: 02.01.2025 | Опубліковано: 13.01.2025

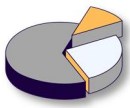
***Анотація.** Метою статті є дослідження досвіду країн Європейського Союзу у забезпеченні транспарентності публічних фінансів, визначення ключових інструментів, механізмів та технологій, які сприяють підвищенню транспарентності бюджетного процесу. Розглянуто роль транспарентності у зниженні рівня корупції та формуванні довіри громадян до державних інституцій. Застосовано методи системного аналізу, порівняння та*

узагальнення для вивчення сучасних підходів до забезпечення відкритості фінансової інформації та ефективності використання державних ресурсів.

Аналіз міжнародних практик показав, що країни ЄС активно впроваджують інноваційні технології, зокрема блокчейн, електронні платформи та аналітику великих даних, для покращення доступності бюджетної інформації та підвищення її зрозумілості для громадськості. Значна увага приділяється залученню громадян до формування та моніторингу виконання бюджету через громадські консультації та публікацію зрозумілих звітів. Особливу роль відіграють незалежний аудит і міжнародні стандарти, такі як рекомендації Міжнародного валютного фонду та Організації економічного співробітництва і розвитку, які формують основу для транспарентності. Результати дослідження свідчать, що рівень транспарентності бюджетного процесу, вимірюваний через показник Open Budget Survey (OBS), корелює з рівнем сприйняття корупції, що оцінюється за допомогою Індексу сприйняття корупції (CPI). Разом із тим, виявлено, що транспарентність не є єдиним фактором, який впливає на рівень корупції, і що для досягнення максимального ефекту необхідно впроваджувати комплексні антикорупційні заходи. Практичне значення отриманих результатів полягає у формулюванні рекомендацій для вдосконалення управління публічними фінансами в Україні шляхом впровадження інноваційних технологій, удосконалення правового середовища та активізації участі громадян у бюджетному процесі. Це дозволить знизити корупційні ризики, підвищити ефективність використання бюджетних коштів та створити умови для зміцнення довіри громадян до державних інституцій, що є важливим для економічної стабільності та сталого розвитку.

Ключові слова: *транспарентність, публічні фінанси, бюджетний процес, цифровізація, Open Budget Survey, Індекс сприйняття корупції, Європейський Союз.*

Ensuring transparency of public finances: experience of EU countries

Zakharkin Oleksii

Doctor of Economic Sciences, Professor, Associate Professor of the Department of Financial Technologies and Entrepreneurship, Sumy State University, Sumy, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0001-9317-252X>

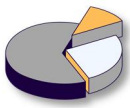
Hrytsenko Larysa

Doctor of Economic Sciences, Professor, Head of the Department of Financial Technologies and Entrepreneurship, Sumy State University, Sumy, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0003-3903-6716>

Zakharkina Liudmyla

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Financial Technologies and Entrepreneurship, Sumy State University, Sumy, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0003-1002-130X>

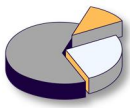
***Abstract.** The article aims to study the experience of the European Union countries in ensuring the transparency of public finances to identify key instruments, mechanisms, and technologies that contribute to increasing the transparency of the budget process. Their role in reducing corruption and building public trust in state institutions is separately considered. The study uses system analysis, comparison, and generalization methods to study modern approaches to ensure the openness of financial information and the efficiency of using public resources. An analysis of international practices has shown that EU countries are actively implementing innovative technologies, particularly blockchain, electronic platforms, and big data analytics, to improve the accessibility of budget information and increase its comprehensibility for the public. Considerable attention is paid to involving citizens in forming and monitoring budget implementation through public consultations and the*

publication of understandable reports. A special role is played by independent audit and international standards, such as the recommendations of the International Monetary Fund and the Organization for Economic Cooperation and Development, which form the basis for transparency. The study results show that a level of transparency in the budget process, measured through the Open Budget Survey (OBS), correlates with a level of corruption perception, as assessed using the Corruption Perceptions Index (CPI). At the same time, it was found that transparency is not the only factor affecting the level of corruption and that to achieve maximum effect, it is necessary to implement comprehensive anti-corruption measures. The practical significance of the results obtained lies in formulating recommendations for improving public finance management in Ukraine by introducing innovative technologies, improving the legal environment, and increasing citizen participation in the budget process. This will reduce corruption risks, increase the efficiency of budget funds, and create conditions for strengthening citizens' trust in state institutions, which is important for economic stability and sustainable development.

Keywords: *transparency, public finances, budget process, digitalization, Open Budget Survey, Corruption Perceptions Index, European Union.*

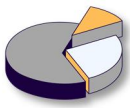
Постановка проблеми. У сучасному світі прозорість публічних фінансів стала ключовою передумовою ефективного функціонування державних інституцій, забезпечення економічного зростання та підвищення довіри громадян до органів влади. Ця проблема є багатогранною і включає як технічні, так і організаційні аспекти. Недостатній рівень відкритості та звітності фінансових потоків може призводити до таких негативних наслідків, як зростання корупції, неефективне використання бюджетних коштів, зниження інвестиційної привабливості та соціальної довіри до органів державної влади. З іншого боку, впровадження прозорих механізмів управління публічними фінансами сприяє досягненню цілей сталого розвитку, зміцненню демократії та забезпеченню економічної безпеки.

Досвід країн ЄС є унікальним у контексті забезпечення прозорості публічних фінансів, адже він поєднує багаторічні традиції бюджетної відкритості з інноваційними підходами та технологіями. Вивчення цього досвіду дозволяє виявити найефективніші практики та інструменти, які можуть бути адаптовані до умов інших країн. Аналіз європейських підходів також є важливим для розробки рекомендацій щодо вдосконалення національних систем управління публічними фінансами та узгодження їх з міжнародними стандартами.

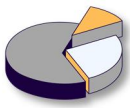
Таким чином, актуальність теми дослідження обумовлена необхідністю систематизації й адаптації європейського досвіду забезпечення прозорості публічних фінансів з метою підвищення ефективності їх управління в інших країнах. Наукове значення дослідження полягає у визначенні ключових принципів і механізмів прозорості, а практична цінність – у формуванні рекомендацій для вдосконалення бюджетного процесу та фінансового контролю. Результати дослідження мають потенціал сприяти зниженню рівня корупції, підвищенню ефективності витрачання бюджетних коштів і зміцненню довіри громадян до влади, що є критично важливим у сучасному суспільстві.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання забезпечення прозорості публічних фінансів підіймаються в працях багатьох сучасних науковців та практиків. Наприклад, Bellanca S зосереджує увагу на вивченні ролі Міжнародних стандартів обліку в державному секторі (IPSAS) у підвищенні бюджетної прозорості та фінансової підзвітності в межах Європейського Союзу. Її дослідження підкреслюють ключову роль прозорості у забезпеченні фінансової стабільності та прийнятті обґрунтованих рішень під час криз, таких як криза державного боргу [1]. Vach S. Зосереджується на ролі фіскальних рад у країнах ЄС у сприянні прозорості та підзвітності у сфері управління публічними фінансами. Дослідження доводить, що робота фіскальних рад допомагає підвищити підзвітність завдяки прозорому моніторингу бюджетних процесів, хоча ефективність комунікації та медійної присутності залишається ключовим викликом для розширення впливу цих інституцій [2]. Внесок дослідження [3]

полягає у висвітленні сучасного стану транспарентності фінансування ЄС для неурядових організацій (НУО) та в оцінці систем управління грантами. Зокрема, запропоновано шляхи вдосконалення прозорості через публікацію детальнішої інформації про отримувачів грантів та їхню діяльність, а також гармонізацію правил. Дослідження В. Gootjes та J. de Naan акцентує увагу на важливості транспарентності бюджету для ефективності фіскальних правил та підкреслює ключову роль транспарентності як чинника, який посилює вплив фіскальних правил і сприяє більш відповідальному управлінню публічними фінансами [4]. У статті [5] досліджуються взаємозв'язки між прозорістю бюджету, фіскальним становищем та політичною активністю громадян, використовуючи міжнародний порівняльний підхід. Автори створили комплексний індекс бюджетної прозорості, що охоплює 40 характеристик бюджету на основі міжнародних стандартів. Вони виявили, що більша прозорість бюджету пов'язана з кращим фіскальним балансом і зменшує можливість політиків використовувати дефіцит бюджету для досягнення власних цілей. У дослідженні [6] аналізуються питання прозорості в забезпеченні ефективності системи управління фондами ЄС на прикладі Угорщини та Словаччини – двох країн Центральної Європи з подібною історією, але різними підходами до управління фондами ЄС. Значна увага питанням прозорості публічних фінансів, у т.ч. в країнах ЄС, також приділяється в роботах таких авторів як Vicente C., Benito B., Bastida F. [7], Tátrai T., Ferk P., Bianchini V., Komsic N. [8], Manes-Rossi F., Brusca I., Levy R., Lorson P. Haustein E [9]. У вітчизняному контексті важливими є дослідження Школьник І.О. [10], яка вивчає взаємозв'язок між прозорістю публічних фінансів і рівнем корупції у т.ч. з урахуванням досвіду країн ЄС. Також в роботах [10-13] пропонуються практичні рекомендації щодо підвищення відкритості бюджетного процесу, орієнтуючись на кращі практики такої відкритості в країнах ЄС.

Таким чином, існуючі дослідження висвітлюють широкий спектр аспектів забезпечення прозорості публічних фінансів. Проте необхідність інтеграції

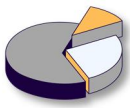

європейського досвіду та новітніх цифрових технологій залишається актуальним напрямом для подальшого аналізу та розробки практичних рекомендацій.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми.

Незважаючи на значний прогрес у забезпеченні транспарентності публічних фінансів, залишається низка аспектів, які потребують подальшого вивчення. Одним із ключових викликів є недостатнє дослідження інтеграції цифрових технологій у процеси забезпечення прозорості. Хоча в країнах ЄС активно впроваджуються електронні платформи для оприлюднення бюджетної інформації, недостатньо досліджено вплив цифрових інструментів на доступність і ефективність бюджетних процесів. Таким чином, потенційний внесок авторів у вирішення даної проблеми полягатиме у визначенні можливостей адаптації інструментів прозорості, що успішно використовуються в країнах ЄС, до національних умов, та поглибленому дослідженні впливу транспарентності на динаміку корупційних ризиків у різних економічних та політичних умовах.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є аналіз досвіду країн Європейського Союзу у забезпеченні транспарентності публічних фінансів, визначення ключових інструментів і механізмів, що сприяють відкритості бюджетного процесу, а також обґрунтування їхньої ролі у зниженні рівня корупції. Важливим аспектом дослідження є оцінка взаємозв'язку між рівнем прозорості бюджетного управління, вимірюваним за допомогою показника Open Budget Survey (OBS), та Індексом сприйняття корупції (CPI). Завданням дослідження є систематизація сучасних підходів до забезпечення транспарентності публічних фінансів у країнах ЄС, а також визначення основних принципів та факторів, які впливають на ефективність цих процесів. Результати дослідження покликані сприяти вдосконаленню бюджетного процесу, зниженню корупційних ризиків і підвищенню довіри громадян до державного управління.

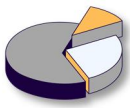

Виклад основного матеріалу дослідження. Транспарентність публічних фінансів є важливим принципом, який забезпечує демократичність управління та підзвітність органів влади перед громадянами. Країни ЄС розробили та впровадили різноманітні способи і методи для підвищення відкритості бюджетного процесу, що сприяє зміцненню довіри громадян до державних інституцій та ефективності використання бюджетних коштів.

Одним із ключових напрямів забезпечення прозорості є відкритість бюджетного процесу. Уряди країн ЄС роблять доступними всі етапи формування, затвердження та виконання бюджетів через публікацію документів, доступ до яких отримують громадяни. Зокрема, значна увага приділяється громадським консультаціям, під час яких громадяни мають змогу долучитися до обговорення проектів бюджетів. Такий підхід активно застосовується у країнах Північної Європи, зокрема у Швеції та Фінляндії. Інший важливий аспект – програмно-цільове бюджетування, яке дозволяє не лише планувати витрати, але й визначати конкретні цілі та результати, яких очікується досягти.

Важливу роль у забезпеченні транспарентності відіграє діджиталізація, яка стала невід'ємною складовою державного управління у країнах ЄС. Завдяки електронним платформам, громадяни можуть отримувати вільний доступ до інформації про бюджетні витрати. Інноваційні технології, такі як блокчейн, допомагають створювати прозорі системи для відстеження транзакцій у реальному часі, що значно ускладнює можливість зловживань. Використання інструментів аналізу великих даних дозволяє ідентифікувати неефективне використання коштів та виявляти потенційні порушення.

Ще одним елементом забезпечення транспарентності є ефективна система незалежного аудиту та моніторингу. У кожній країні ЄС функціонують рахункові палати, які здійснюють перевірку фінансової діяльності уряду. Водночас громадський контроль через активну участь журналістів та громадських організацій створює додатковий рівень перевірки. На рівні ЄС Європейський аудиторський суд забезпечує прозорість у використанні коштів загальноєвропейського бюджету, що є важливим інструментом у запобіганні

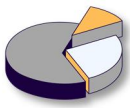

корупції. Країни ЄС також орієнтуються на міжнародні стандарти прозорості, зокрема на рекомендації Міжнародного валютного фонду та Організації економічного співробітництва і розвитку. Такі ініціативи, як «Open Government Partnership», спрямовані на популяризацію відкритого уряду, що стимулює прозоре управління фінансами [14].

Особливу увагу країни ЄС приділяють фінансовій освіті населення, що включає кампанії з підвищення обізнаності про можливості громадського контролю за публічними фінансами. Державні службовці, у свою чергу, проходять спеціалізоване навчання, яке спрямоване на розвиток прозорих підходів до управління фінансами. Застосування таких підходів демонструє високу ефективність. Наприклад, Естонія завдяки цифровим технологіям стала лідером у галузі прозорого управління, а Швеція забезпечує один із найбільш відкритих бюджетних процесів у світі. Франція активно використовує блокчейн-технології для покращення контролю за державними витратами.

Особливістю німецької бюджетної системи є її децентралізована структура. Землі, громади й округи беруть активну участь у бюджетному процесі, маючи законодавчо визначені права щодо розробки власних бюджетів. Це сприяє транспарентності на місцевому рівні та підвищує відповідальність регіональних органів. Водночас федерація забезпечує баланс через фінансове вирівнювання між багатшими і біднішими регіонами. Значна роль у забезпеченні транспарентності належить аналітичним установам. Експертна рада, відома як «п'ятеро мудреців», готує щорічні звіти про бюджетний процес, які широко висвітлюються у ЗМІ. Такий підхід підвищує підзвітність і довіру громадян до уряду. Крім того, Міністерство фінансів Німеччини щомісяця випускає бюлетень бюджетних цілей, що охоплює всі рівні влади, а федеральний уряд щодня контролює стан рахунків для забезпечення прозорості витрат. Така практика дозволяє ефективно управляти фінансовими ресурсами, запобігати корупції та підвищувати інвестиційну привабливість країни [15].

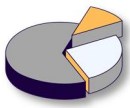
У таких країнах, як Швеція, Данія та Нідерланди, забезпечується повний доступ до даних про бюджетні витрати та надходження. Інформація доступна на

онлайн-платформах, що сприяє громадській участі у процесі прийняття рішень. Така відкритість допомагає формувати довіру між громадянами та урядом. Франція активно залучає населення до процесу формування бюджету. Через спеціальні платформи громадяни можуть пропонувати свої ідеї щодо розподілу коштів, а також брати участь у громадських слуханнях. Це забезпечує зворотний зв'язок між урядом і суспільством, що є важливою умовою демократичного управління. Естонія демонструє інноваційний підхід, використовуючи цифрові технології для управління бюджетами. Це дозволяє у реальному часі відстежувати виконання бюджетів як на державному, так і на місцевому рівнях. Інші країни ЄС, як Фінляндія та Ірландія, забезпечують зрозумілість бюджетних документів для громадян через публікацію так званих "громадських бюджетів". Вони пояснюють складні фінансові дані простою мовою, що полегшує їхнє сприйняття. Громадські організації відіграють важливу роль у забезпеченні прозорості у таких країнах, як Польща та Чехія. Вони аналізують бюджетні документи та публікують результати своїх досліджень, надаючи незалежну оцінку фінансовій діяльності уряду. Це додає ще один рівень контролю за державними фінансами [16].

Досвід країн ЄС показує, що транспарентність публічних фінансів досягається через комплексний підхід, який охоплює відкритість, діджиталізацію, аудит, міжнародні стандарти та освіту. Цей досвід може слугувати прикладом для України, яка, враховуючи власні реалії, може адаптувати ці методи для покращення ефективності державного управління.

Одним із найважливіших міжнародних інструментів для оцінювання рівня транспарентності бюджетного процесу є показник Open Budget Survey (OBS) [17]. Він розроблений Міжнародною бюджетною партнерською організацією (International Budget Partnership, IBP) і застосовується для аналізу відкритості та доступності бюджетної інформації у різних країнах світу. OBS дозволяє оцінити, наскільки уряди забезпечують громадянам доступ до інформації про бюджет, залучають їх до процесу прийняття рішень і гарантують наявність механізмів підзвітності.

Основна мета цього інструменту – сприяти підвищенню прозорості, відповідальності та ефективності бюджетного управління. OBS базується на детальному опитуванні, яке включає аналіз публікації восьми основних бюджетних документів. Ці документи охоплюють різні стадії бюджетного циклу, від підготовки до звітування про виконання. У фокусі оцінювання перебувають доступність документів, їхня актуальність та зрозумілість для громадськості.

Результати дослідження OBS представляються у вигляді інтегрованого індексу, який дозволяє порівнювати країни між собою та визначати прогалини у забезпеченні транспарентності. Наприклад, високі показники свідчать про наявність відкритого доступу до інформації, ефективний нагляд та активну участь громадян. Натомість низькі оцінки сигналізують про закритість бюджетного процесу, що може створювати передумови для корупції та неефективного управління.

OBS широко використовується як урядами, так і громадськими організаціями для розробки рекомендацій щодо підвищення транспарентності. Уряди, отримуючи результати, можуть ідентифікувати слабкі місця у своїх системах і впроваджувати необхідні реформи. Для громадян і громадських організацій OBS є інструментом адвокації, який дозволяє аргументовано вимагати більшої відкритості та підзвітності від державних органів.

Показник OBS, тісно пов'язаний із Індексом сприйняття корупції (CPI) [18] оскільки обидва інструменти відображають ефективність державного управління та рівень прозорості, зокрема у бюджетній сфері. Прозорий бюджетний процес, що оцінюється через OBS, зменшує можливості для корупційних зловживань, адже забезпечує доступ до ключових фінансових документів, підвищує підзвітність уряду та залучає громадськість до контролю за використанням державних ресурсів.

Уряди, які забезпечують відкритість у бюджетному процесі, створюють менше можливостей для непрозорого розподілу коштів, що позитивно впливає на рівень довіри громадян і знижує негативне сприйняття корупції. Активна участь громадськості у формуванні та моніторингу бюджету, а також

незалежний контроль з боку спеціалізованих органів, сприяють виявленню та попередженню корупційних практик. Таким чином, високі показники OBS часто корелюють із кращими результатами CPI, відображаючи ефективність антикорупційних механізмів і прозорість управління державними фінансами. В процесі дослідження було проаналізовано показники OBS та CPI у країнах ЄС за 2019-23 роки (табл. 1).

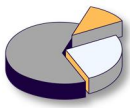
Таблиця 1

Показник Open Budget Survey (OBS) та Індекс сприйняття корупції (CPI) в країнах ЄС (2019-23 рр.)

Країна	Open Budget Survey (OBS)				Corruption Perceptions Index (CPI)			
	2019	2021	2023	Середнє	2019	2021	2023	Середнє
Швеція	86	85	85	85,3	85	85	82	84,0
Болгарія	71	71	79	73,7	43	42	45	43,3
Німеччина	69	73	76	72,7	80	80	78	79,3
Італія	71	75	76	74,0	53	56	56	55,0
Франція	74	72	74	73,3	69	71	71	70,3
Словаччина	60	65	69	64,7	50	52	54	52,0
Хорватія	68	64	67	66,3	47	50	47	48,0
Словенія	68	66	64	66,0	60	57	56	57,7
Чехія	59	60	62	60,3	60	54	57	57,0
Португалія	66	60	62	62,7	62	62	61	61,7
Румунія	64	63	62	63,0	44	45	46	45,0
Польща	60	60	59	59,7	58	56	54	56,0
Іспанія	53	54	54	53,7	62	61	60	61,0
Угорщина	45	44	22	37,0	44	43	42	43,0

Джерело: власна розробка авторів на основі [17, 18]

Дані таблиці показують, що найвищі середні значення OBS мають Швеція (85,3) і Німеччина (72,7), що свідчить про високу прозорість бюджетного процесу в цих країнах. Швеція також демонструє найвищий середній рівень CPI (84,0), підтверджуючи низький рівень сприйняття корупції. Болгарія, хоча і покращила свої показники OBS у 2023 році (79), має досить низький середній CPI (43,3), що свідчить про виклики у боротьбі з корупцією, попри прогрес у прозорості бюджетів. Італія та Франція демонструють стабільний прогрес у показниках OBS, із середніми значеннями 74,0 та 73,3 відповідно, однак їхній рівень CPI залишається нижчим за середній по ЄС (55,0 та 70,3). Це може свідчити про те, що, хоча бюджетний процес стає прозорішим, існують проблеми

з ефективністю антикорупційних заходів. Словаччина, Хорватія та Словенія мають схожі середні показники OBS (від 64,7 до 66,3), але їхній рівень CPI різниться, причому найнижчий спостерігається у Хорватії (48,0). Це свідчить про те, що транспарентність бюджетного процесу не завжди прямо корелює з рівнем сприйняття корупції. Угорщина демонструє значне падіння показника OBS у 2023 році (22), що відображає зниження прозорості бюджетного процесу, а її середній рівень CPI (43,0) залишається одним із найнижчих у регіоні, підкреслюючи вплив транспарентності на довіру до державного управління.

Коефіцієнт кореляції між Open Budget Survey (OBS) та Індексом сприйняття корупції (CPI), розрахований за середніми значеннями, становить 0,56, що вказує на помірний позитивний зв'язок між цими двома показниками. Це означає, що зростання рівня транспарентності бюджетного процесу (вимірюваного через OBS) загалом асоціюється з покращенням сприйняття корупції (зменшенням її рівня) в країнах Європейського Союзу. Однак зв'язок не є достатньо сильним, щоб вважати, що один показник визначає інший. Помірна кореляція свідчить про те, що транспарентність бюджетного процесу є важливим, але не єдиним фактором, який впливає на сприйняття корупції. Це може бути пояснено тим, що CPI враховує широкий спектр факторів, таких як ефективність правової системи, рівень антикорупційної політики, ступінь залучення громадянського суспільства, наявність механізмів підзвітності, політична стабільність тощо.

Результат також вказує на те, що високий рівень транспарентності бюджетного процесу не гарантує низького рівня корупції. Наприклад, у деяких країнах із високими показниками OBS, таких як Італія чи Болгарія, рівень CPI залишається відносно низьким через існування інших корупційних ризиків, які не пов'язані безпосередньо із бюджетним процесом. З іншого боку, цей зв'язок демонструє, що підвищення прозорості бюджетного процесу може стати важливим інструментом у зниженні рівня корупції. Уряди, які прагнуть поліпшити сприйняття своєї ефективності та зменшити корупцію, повинні звернути увагу на зміцнення транспарентності, зокрема шляхом відкритого

публікування бюджетної інформації, залучення громадськості до процесу формування бюджету та забезпечення незалежного нагляду.

На рис. 1 показано результати регресійного аналізу, який демонструє залежність Індексу сприйняття корупції (CPI) від показника прозорості бюджетного процесу (OBS).

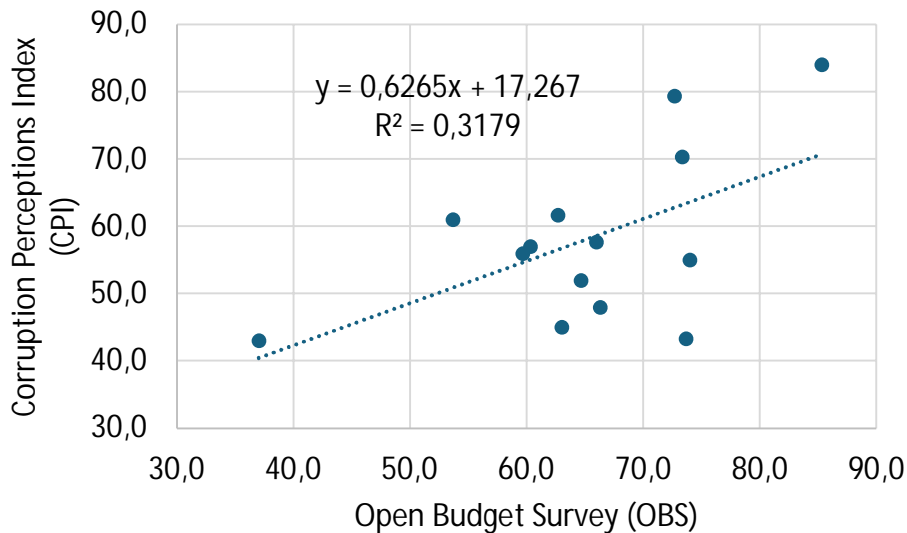
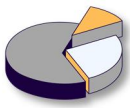

Рис. 1. Результати регресійного аналізу

Джерело: складено авторами

Коефіцієнт нахилу показує, що зі збільшенням OBS на один пункт CPI зростає в середньому на 0,63 пункту. Це підтверджує позитивний зв'язок між прозорістю бюджетного процесу та рівнем сприйняття корупції. Разом з тим, коефіцієнт детермінації свідчить, що лише 31,79% варіації CPI можна пояснити змінами в OBS за допомогою цієї моделі. Це означає, що існують інші значущі фактори, які впливають на рівень сприйняття корупції і які не враховані у цій моделі. Регресійна модель підтверджує позитивний зв'язок між прозорістю бюджетного процесу та сприйняттям корупції. Це означає, що підвищення рівня відкритості бюджетної інформації може сприяти зменшенню корупції або підвищенню довіри до державного управління.

Хоча модель показує помірний позитивний зв'язок між OBS та CPI, коефіцієнт детермінації вказує на наявність додаткових факторів, які впливають на CPI. Для більш точного аналізу необхідно включити до моделі інші змінні,

такі як ефективність антикорупційних політик, незалежність судової системи або економічні показники. Однак модель демонструє, що прозорість бюджетного процесу в країнах ЄС є важливим, але не єдиним чинником у зниженні корупції.

Висновки. Результати дослідження підтверджують, що транспарентність публічних фінансів є одним із ключових інструментів для забезпечення ефективності державного управління та зниження рівня корупції. Аналіз досвіду країн Європейського Союзу показав, що впровадження інноваційних підходів до бюджетного процесу, таких як діджиталізація, залучення громадськості та незалежний аудит, дозволяє підвищити рівень прозорості та підзвітності у використанні державних коштів. Досвід країн ЄС, зокрема Швеції, Німеччини та Естонії, демонструє ефективність застосування технологічних рішень, таких як блокчейн та відкриті бюджетні платформи, що значно спрощують доступ громадян до інформації та забезпечують прозорість витрат. Однак для повної адаптації цих практик до умов інших країн, включно з Україною, необхідно враховувати місцеві соціально-економічні особливості та політичні контексти.

Позитивний вплив транспарентності підтверджується помірною кореляцією між показником Open Budget Survey (OBS) та Індексом сприйняття корупції (CPI), що свідчить про її значущу роль у зниженні корупційних ризиків. Однак результати дослідження також вказують на те, що транспарентність не є єдиним фактором, що визначає ефективність боротьби з корупцією. Досягнення оптимального результату можливе лише за умови комплексного підходу, що включає посилення антикорупційних заходів, незалежність судової системи та розвиток громадянського суспільства.

Подальші дослідження у цій сфері мають зосереджуватись на впливі транспарентності на інвестиційну привабливість країн, а також на розробці інтерактивних інструментів для залучення громадян до бюджетного процесу. Важливим є також аналіз механізмів прозорості на локальному рівні, де відсутність єдиних стандартів залишається викликом.

Список використаних джерел

1. Bellanca S. Budgetary Transparency in the European Union: The Role of IPSAS. *International Advances in Economic Research*. 2014. №20. P. 455–456.
2. Bach S. Fiscal councils' impact on promoting transparency and accountability in public finance management. *Public Sector Economics*, 2020. №44(3). P. 355-384. URL: <http://www.pse-journal.hr/upload/files/pse/2020/3/bach.pdf>.
3. Transparency and accountability of EU funding for NGOs active in EU policy areas within EU territory. Think Tank. European Parliament. URL: <http://surl.li/nzgzec>.
4. Gootjes B., de Haan J. Do fiscal rules need budget transparency to be effective?. *European Journal of Political Economy*. 2022. Volume 75, December 2022, 102210. URL: <https://doi.org/10.1016/j.ejpoleco.2022.102210>.
5. Benito B., Bastida F. Budget Transparency, Fiscal Performance, and Political Turnout: An International Approach. *Public Administration Review*. 2009. Vol. 69, no. 3. P. 403–417. URL: <https://doi.org/10.1111/j.1540-6210.2009.01988.x>.
6. Výrostová E., Nyikos G. Administrative capacity and EU funds management systems performance: the cases of Hungary and Slovakia. *Regional Studies*. 2023. P. 1–15. URL: <https://doi.org/10.1080/00343404.2022.2152434>.
7. Vicente C., Benito B., Bastida F. Transparency and Political Budget Cycles at municipal level. *Swiss Political Science Review*. 2013. Vol. 19, no. 2. P. 139–156. URL: <https://doi.org/10.1111/spsr.12036>.
8. Tátrai T., Ferk P., Bianchini V., Komsic N. Transparency and Monitoring of Public Procurement Contract Performance. *Transylvanian Review of Administrative Sciences*. 2024. № 71E. P. 78–94. URL: <https://doi.org/10.24193/tras.71e.5>
9. Features and drivers of citizen participation: Insights from participatory budgeting in three European cities / F. Manes-Rossi et al. *Public Management Review*. 2021. P. 1–23. URL: <https://doi.org/10.1080/14719037.2021.1963821>.
10. Школьник І.О. Транспарентність публічних фінансів – протидія корупції: монографія. Суми : видавництво «Ярославна». 2018. 186 с.

11. Семчик О.О. Транспарентність як принцип публічної фінансової діяльності в Україні. *Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія»*. 2017. Випуск №3. С. 30-40.

12. Латковський П. Принцип транспарентності бюджету як важлива складова безпеки держави. *Юридичний вісник*. 2019. № 3. С. 56-62. DOI <https://doi.org/10.32837/yuv.v0i3.938>.

13. Дем'янюк А. В. Прозорість бюджету та участь громадськості у бюджетному процесі. *Економіка та суспільство*. 2016. Вип. 6. С. 317-320.

14. Open Government Partnership. Вебсайт. URL: <https://www.opengovpartnership.org/>

15. Дубина М., Гончаренко Ю., Кальченко О. Упровадження та реалізація системи середньотермінового бюджетного планування в Україні: досвід Німеччини. *Галицький економічний вісник*. 2020. Том 66. № 5. С. 78–92. URL: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2020.05.078.

16. Онищенко С. В., Бережна А. Ю., Філонич О. М. Бюджетний механізм: методологічні підходи та практика бюджетної децентралізації. *Проблеми економіки*. 2021. №1(47). С. 107-122. URL: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2021-1-107-122>.

17. Open Budget Survey. *International Budget Partnership*. Вебсайт. URL: <https://internationalbudget.org/open-budget-survey/>.

18. Corruption Perceptions Index. *Transparency International*. Вебсайт. URL: <https://www.transparency.org/en/cpi/2023>.